

STM - sosiaali- ja terveysministeriö

3.11.2017

LAUSUNTOPYYNTÖ HALLITUKSEN ESIITYSLUONNOKSESTA LAIKSI
ASIAKKAAN VALINNANVAPAUSTEESTA SOSIAALI- JA
TERVEYDENHUOLLOSSA

FA:n vastaukset lausuntopyyntökyselyyn hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle
valinnanvapauslainsäädännöksi:

1 Kysymyksiä (1-8) valinnanvapauslain tavoitteista

Kokonaisuudessaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen tavoitteena on kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä hillitä palveluista aiheutuvien kustannuksien kasvua 3 miljardilla eurolla vuoteen 2029 mennessä. Valinnanvapauslain tarkoituksena on edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden mahdollisuuksia valita palveluntuottaja, parantaa palvelujen saatavuutta ja laatua sekä vahvistaa palvelujärjestelmän kannusteita kustannusvaikuttavaan toimintaan ja jatkuvaan kehittämiseen.

1. Voidaanko ehdotetulla valinnanvapauslailla osaltaan kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointiero-ja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

- a. **kyllä**
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

FA katsoo, että sosiaali- ja terveystalouden palvelujen saatavuus kohentuu, kun sekä yksityisen että julkisen sektorin toimijoille avautuu mahdollisuus ryhtyä palveluntuottajaksi. Näin ollen esitys antaa mahdollisuudet lisätä sosiaali- ja terveystalouden palvelujen yhdenvertaista saatavuutta. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on monen sektorin tehtävä, ja hyvinvointi rakentuu myös muiden kuin sosiaali- ja terveydenhuollon sektorien toimesta. Yhdenvertaisuus on tavoitettavissa järjestelmän hyvällä hallinnalla.

Terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen edellyttää kansallisia toimia sekä yhtenäistä sosiaali- ja terveystaloutta, sektorien välistä yhteistyötä sekä tietoa ja laadukasta tutkimustoimintaa terveys- ja hyvinvointierojen todentamiseksi. Tarvitaan myös kannustimia ja mittareita, joilla voidaan ohjata järjestelmää erojen kaventamiseen. FA painottaa ennaltaehkäisyä sekä riskienhallinnan ja terveyden tukemisen näkökohtia.

Terveyden edistämiseen sekä palveluprosessien vaikuttavuuden hallitsemiseen on finanssialan toimijoilla halua ja mahdollisuuksia tarjota ratkaisuja, esim. henkilöriskien hallinnan ja asiakkaille toimivien ratkaisujen rahoittamisen avulla. Työurien pidentämisen takia hoitojen tehokkuus, nopeus ja erityisesti oikea-aikaisuus on tärkeää

ja näitä tavoitteita pitää valvoa. Tiedetään, että sairausloman pitkittyminen lisää työkyvyttömyyseläkkeen riskiä. Sairauslomien pitkittymistä voi tapahtua myös tutkimuksia ja hoitoja odottaessa. Sairauslomien pituus maakunnissa pitäisi saada yhtenä laadun mittarina mukaan muun hoidon vaikuttavuuden mittauksiin. Sosiaalityöntekijän läsnäolo Sote-keskuksessa voi tukea työkykyisyyttä.

Sote-keskusten laadukas toiminta ratkaisee pitkälti kustannukset, koska pieni osa potilaista, noin 20% kuluttaa 80% resursseista. Esim. sote-keskusten hoitamista sairauksista on diabetes, jonka komplikaatiot rasittavat sairaanhoitoa. Sote-keskusten laadukas toiminta ja maakunnan vastuu koko hoitoprosessin valvonnasta on onnistumisen ytimessä. Asiakasseteli voi hyvin johdettuna olla hyvä apu ja nopeuttaa hoitoon pääsyä. Suomessa väestöstä on työkyvyttömyyseläkkeellä OECD-maista kolmanneksi eniten. Eri sosiaaliryhmien sairastavuuserot ovat suuria.

Saavuttaaksemme Suomessa korkeamman työssä olevien osuuden, tulee terveydenhuollon toimia tehokkaasti. Laki valinnanvapaudesta tavoittelee lisääntyvää mahdollisuutta valita hoitopaikka, lisätä hoidon saatavuutta ja parantaa laatua. Näiden tavoitteiden saavuttaminen voi lisätä työssä olevien osuutta. Maakunnalla on hoidon koordinointi-vastuu. Maakunnan liikelaitoksen hoitoon pääsy edellyttää nykyiseen tapaan lähetettä ja lakiehdotuksessa todetaan tarve yhteistyöhön sote-keskuksen kanssa.

Maakunnan liikelaitos on kokonaisvastuussa hoidosta silloin, kun se on mukana hoidossa. Maakunta voi kannustaa vaikuttaviin ja kustannustehokkaisiin hoitoihin suoriteperusteisilla korvauksilla ja tämä voi tehostaa hoidon vaikuttavuutta. Kelan rooli valtakunnallisten maksujen välittäjänä lienee toimiva.

2. Edistääkö valinnanvapauslakiluonnos tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. **kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei

Vapaamuotoiset huomiot:

FA katsoo, että uudistus edistää asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia. Valinnanvapauden myötä asiakkaan asema parantuu, informaatio- ja palveluohjausta kehitetään sekä lakiuudistus tuo eri keinoja toteuttaa valinnanvapautta sosiaali- ja terveyspalveluissa. Tavoitteena oleva asiakaskeinen palveluintegraatio tähtää myös asiakkaan vaikutusmahdollisuuksien parantamiseen sekä asiakkaan oman tilanteen ymmärtämiseen kokonaisuutena.

FA pitää erittäin tärkeänä, että asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihinsa parannetaan palvelulupauksen avulla. Yhteiskunnan antaman palvelulupauksen perusteella kansalainen/ asiakas, saisi tietoa siitä, mistä osasta hänen palvelujaan vastaa yhteiskunta ja mikä on hänen omalla vastuullaan. Epätietoisuus ei edistä asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihinsa, vaan saattaa erehdyttää häntä

olla käyttämättä omia resurssejaan oman tilanteensa hyväksi. Tieto yhteiskunnan tarjoaman palvelun sisällöstä auttaa asiakasta kantamaan myös itse vastuuta omasta tilanteestaan ja tekemään niitä valintoja, joista on hyötyä niin itselle, läheisille kuin yhteiskunnalle. Reilua on myös saattaa tieto mahdollisista palveluihin kohdistuvista rajauksista kansalaisten tiedettäväksi.

Oman rahan käytön mahdollisuuksiin ja siten asiakkaan omien palvelujen vaikuttamismahdollisuuksiin FA esittää tarkennusta siihen, mitä lisäpalveluilla tarkoitetaan. Lain yksityiskohtaisissa perusteluissa (21§) sanottiin: "Asiakas maksaisi asiakassetelillä annettavasta palvelusta vain sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain mukaisen asiakasmaksun. Asiakas voisi halutessaan käyttää omia varojaan ja maksaa asiakassetelin arvon lisäksi itse lisäpalveluita. Tällöin hän maksaisi itse palvelun hinnan ja asiakassetelin erotuksen." FA ehdottaa, että palveluja voisi täydentää itse maksetuilla lisäpalveluilla. Palvelujen täydentämisen näkökulma ei edelleenkään ole kuvattu laissa mutkattomasti. Tämän hetkisen kirjauksen mukaan asiakas voi halutessaan ostaa lisäpalveluja, mutta on vielä epäselvää, ovatko nämä lisäpalvelut yhteiskunnan tarjoaman palvelun täydentäjiä vai oltava erillisiä suoritteita. FA edellyttää lainsäätäjää tarkentamaan täydentämisen tarkoitusta, jotta se ei johtaisi epäselvyyksiin palveluiden myynti- ja muotoilutilanteissa.

3. Antaako lakiluonnos asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

FA katsoo, että lakiluonnos antaa mahdollisuudet asiakkaalle hakeutua omaan tilanteeseensa sopivaan palveluun. Uudistus parantaessaan palvelujen saatavuutta ja valinnanvaihtoehtoja antaa hyvän lähtökohdan valita itselleen sopivin palvelu.

FA:n mielestä on hyvä, että asiakas voi tarvittaessa ostaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja myös omalla rahoituksellaan (finanssialan yhtiöiden avulla), mikä edistää myös toimivien markkinoiden syntymistä. Omaehtoinen ja vakuutusrahoitus on osa asiakkaan valinnanvapautta. On tärkeää, että asiakassetelillä ja henkilökohtaisella budjetilla voidaan helpottaa omaan tilanteeseen sopivan palvelun saamista. Tällöin on FA:n mukaan kriteereihin kiinnitettävä huomiota, esim. henkilökohtaisen budjetin saamiseen liittyviin valtakunnallisiin arviointikriteereihin, jotta voidaan varmistaa asiakkaan oikeus yhdenvertaisesti eri maakunnissa saada henkilökohtainen budjetti. Asiakassetelin saamisen edellytyksiin tulee myös kiinnittää huomiota valtakunnallisen ohjauksen avulla. Palvelulupaus on myös tässä yhteydessä välttämätöntä, sillä asiakkaan/ kansalaisen on saatava tietää, mistä osasta hänen palvelujaan vastaa yhteiskunta ja mistä hän vastaa itse.

4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko lakiluonnoksen perusteella asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteen sovitettuja palveluja?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

Uudistuksen tavoitteena on palveluintegraatio. Keskeistä kuitenkin on, miten maakunnan määrittelemät palvelukokonaisuudet, palveluketju ja palveluintegraatio sekä palvelutarpeen arviointiin perustuva asiakassuunnitelma toteutuvat palveluissa käytännössä. FA näkee, että tässä työssä on tärkeää asiakassuunnitelman kansallisen rakenteen määrittelytyö. Tarvitaan kansallisia ja yhteneviä malleja, jotta maakunnissa tehtävä arviointityö toteutuisi asiakkaiden kannalta tasavertaisesti ja palvelujen koordinoinnin huomioon ottaen. Myös sote-keskusten pitäisi noudattaa maakunnan liikelaitoksen palveluarviointiin perustuvaa asiakassuunnitelmaa.

FA pitää hyvänä asiana, että ikääntyneille ja vammaisille on tulossa henkilökohtainen budjetointi. Asiakasryhmäkohtainen palvelukokonaisuuksien määrittely, kuten ikääntyneiden palvelut mahdollistavat asiakkaan tarpeen mukaisella tavalla palvelujen yhteensovittamista. Palveluohjauksen prosessi käytännössä ratkaisee, millaisia palveluja asiakas saa. Asiakassuunnitelman laatimisessa tarvitaankin yhteiskunnan palvelulupausta, josta voidaan tarkistaa, että millainen suunnitelma asiakkaalle voidaan laatia: mistä vastaa yhteiskunta ja mistä asiakkaan on itse vastattava. FA kannattaa palveluohjauksen kehittämistä, asiakassuunnitelmien sisältöjen tarkentamista sekä asiakkaan oikeutta neuvontaan, ja tarvittaessa myös tuettuun päätöksentekoon.

FA katsoo, että sosiaali- ja terveystalvelujen integraation varmistaminen on vaikuttavin ja kustannustehokkain tapa palveluketjussa huolehtia siitä, että kansalainen saa tarkoituksenmukaisinta sote-palvelua oman tilanteensa mukaan. Lakiluonnoksessa suoran valinnan palveluissa on sosiaalipalvelun osuus jäämässä kevyeksi: ohjaus- ja neuvontapalveluiksi. Jää vielä epävarmaksi, miten integraatio varmistetaan, kun tarvetta on laajennetun perustason palveluihin tai maakunnan liikelaitoksen tarjoamiin sekä asiakasseteli- että henkilökohtaisen budjetin tarjoamiin palveluihin. Asiakassuunnitelman tekeminen, palveluohjaus ja koordinointi näiden tasojen välillä olisi täsmennettävä.

FA:n näkemyksen mukaan on hyvä, että uudistuksessa on luotu tiimityö -malli maakunnan sosiaalipalveluihin, jotka näin jalkautuisivat sote-keskusten käytettäväksi. Myös erikoissairaanhoidon tason palvelujen tuominen perustasolle parantaa palvelun tasoa toteutuessaan oikea-aikaisesti asiakkaan hyväksi. Tarvitaan myös tiedon integraatiota: tiedonkulun varmistamista eri toimijoiden välillä ja siten suunniteltujen toimenpiteiden ja yhteistyön toteutumisen sekä toiminnan vaikuttavuuden ja asiakkaan

tilanteen seurantamahdollisuuksia. Tähän odotetaan digitaalisten järjestelmien kehittymistä. Vanhus- ja vammaispalvelujen asiakkaille henkilökohtaisen budjetin käyttö tuo asiakkaalle huomattavasti aiempaa paremman mahdollisuuden räätälöidä itselleen asiakassuunnitelman puitteissa tarpeita vastaava palvelukokonaisuus.

5. Turvaako lakiluonnos palvelujen horisontaalisen ja vertikaalisen integraation?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

FA katsoo, että mahdollisuus toteuttaa integraatiota on ja sitä voisi esim. EK:n ehdotuksilla kohentaa. Myös sekä maakunnan sote-tiimien jalkautuminen, että erikoissairaanhoidon palvelujen saatavuuden lisääminen sote-keskuksiin parantaa integraatiota. Olennainen asia liittyy tiedon integraatioon, jonka soveltamisesta käytännön työssä palvelujärjestelmässä ja näin ollen myös toimintatapojen luomisessa on kyse. On kiinnitettävä huomiota siihen, että palveluprosessin kokonaisuus on organisoitu vaikuttavalla tavalla.

6. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämistä vastuun toteuttamiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

FA yhtyy EK:n näkemyksiin maakuntien edellytyksistä järjestämistä vastuun toteuttamisessa.

7. Edistääkö lakiluonnos toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa?

- a. kyllä**
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

FA:n mielestä lakiehdotus edistää innovaatioiden käyttöönottoa vaikuttamalla yksityisten ja julkisten toimijoiden kilpailuun asiakkaan valinnanvapauden ja laadun

avulla, mikä edistää innovaatioiden kysyntää ja tarjontaa haastavammassa toimintaympäristössä.

8. Antaako valinnanvapauslakiluonnos yhdessä muun maakunta- ja sote-uudistuksen kanssa riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

FA yhtyy EK:n ja ETLA:n arvioon, että säästöt ovat toteutettavissa.

EK:n arvion mukaan kustannusten kasvun hillinnän tavoite voidaan saavuttaa, mikäli palvelujen volyymikehitys noudattaa lakiluonnoksessa määritettyjä periaatteita ja maakuntaindeksin perusteet kehittyvät tulevaisuudessa samalla tavalla kuin viimeiset 20 vuotta. Tavoite on haastava, mutta järjestämislain uudistuksella ja nyt lausunnolla olevalla valinnanvapauslainsäädännöllä on mahdollista luoda julkisiin sote-palveluihin kannusteet ja rajoitteet, jotka johtavat käytettävissä olevien voimavarojen nykyistä tuottavampaan käyttöön. ETLA:n mukaan kilpailun toimivuus ja poliittinen tahto noudattaa menosääntöjä ratkaisevat säästöjen onnistumisen pitkällä aikavälillä.

Kysymyksiä lakiluonnoksen yksityiskohdista (9 a-b,f-11)

9. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveyspalveluista.

9a. Turvaavatko maakunnan liikelaitoksen suoran valinnan palvelujen tuotantoa koskevat säännökset (mm. 16 §) palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden kaikissa olosuhteissa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

FA yhtyy EK:n arvioon ja korostaa yhdenvertaisuuden toteuttamiseen tarvittavien arviointikriteerien merkittävyyttä, esim. henkilökohtaisen budjetin saamisesta maakunnasta riippumatta niin että kaikilla kansalaisilla on yhtäläiset mahdollisuudet saada sellainen. Myös asiakassetelien saamisessa on kiinnitettävä huomio kansalaisten yhtäläisiin mahdollisuuksiin sen saamisessa.

9b. Onko lakiluonnoksen 18 §:ssä säädetty sote-keskuksen lakisääteinen palveluvalikoima sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

- a. liian laaja
- b. sopiva**
- c. liian suppea

Vapaamuotoiset huomiot:

FA pitää esitystä tarkoituksenmukaisena, vaikka valitettavana, että sosiaalialan palveluja ei sote-keskuksiin voitu saada. Ohjaukseen ja palveluneuvontaan tuleekin kiinnittää jatkossa huomiota palvelujen integraation varmistamiseksi erityisesti niitä paljon tarvitseville.

9f. Ovatko säännökset (mm. 18 § ja 37 §) sosiaalihuollon osalta tarkoituksenmukaisia ja riittäviä?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

FA yhtyy EK:n kannanottoon.

Perustuslakivaliokunnan kannanoton perusteella sote-keskuksen palveluvalikoimaa sosiaalihuollon palvelujen osalta rajattiin sisältämään vain sosiaalihuollon neuvonta ja ohjaus. Sote-keskuksen ja maakunnan liikelaitoksen yhteistyötä esitetään lakiluonnoksessa tiivistettäväksi. EK toteaa lausunnossaan, että kuvatut yhteistyön muodot ovat perusteltuja, mutta pykälät jäävät perusteluinen näiltä osin kovin avoimiksi. Sote-keskuksen tilojen käyttöön liittyvät vastuut ja velvollisuudet sekä taloudelliset vaikutukset on määriteltävä tarkemmin.

10. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos.

10a. Antaako lakiluonnoksen 21 § asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita liikelaitos?

- a. kyllä**
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

-

10b. Entä antaako lakiluonnoksen 22 ja 23 § asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita liikelaitoksen palveluyksikkö/yksiköt?

- a. **kyllä**
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

-

11. Lakiluonnoksen 5 luvussa säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä.

11a. Onko lakiluonnoksen 24 §:ssä säädetty asiakasseteli sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

- a. liian laaja
- b. **sopiva**
- c. liian suppea

Vapaamuotoiset huomiot:

FA pitää lakiluonnosta asiakassetelin sisällön ja laajuuden osalta sopivana lähteä uudistuksessa liikkeelle, mutta kannattaa asiakassetelin käytön hallittua laajentamista.

Erityisen tärkeänä FA pitää asiakassetelin käytettävyyden ja valinnanvapauden näkökulmasta, että lakiesitykseen täsmennetään kohta asiakassetelin täydentämisestä. Lakiesityksessä sanotaan, että lisäpalvelujen ostaminen omalla rahalla on mahdollista, mutta tätä lainlaatijan tahtotilaa ei selvennetä siten, että sen soveltaminen olisi mutkatonta, esimerkiksi mahdollisuutta hyvän ja riittävän, palvelulupauksen mukaisen perustason yli täydentämiseen asiakkaan omalla rahoituksella niissä tilanteissa, jolloin palvelu toteutettaisiin julkisen asiakassetelillä ostetun palvelun kuluessa. Asiakassetelillä annetun palvelun täydentäminen on 24 §:n perustelujen mukaan mahdollista, vaikka 71 §:n mukaan varsinaisesta asiakassetelillä annettavaksi sovitusta palvelusta ei asiakkaalta saa periä maksuja. Perusteluissa on käytetty mm. tilannetta, jossa asiakas on saanut asiakassetelin syövän hoidon vuoksi tarpeellisen peruukin hankintaan. Asiakassetelillä pitää olla mahdollista saada sopimuksen mukainen peruukki, mutta halutessaan asiakas voisi hankkia perusperuukkia kalliimman peruukin maksamalla itse erotuksen. FA:n mielestä sama logiikkaa pätee myös esim. leikkauksiin, joissa asennetaan esim. tekoniivel tai sydämentahdistin. Mikäli potilas haluaa itselleen perusvalikoimaan kuuluvan laadukkaamman nivelen/tahdistimen (tai muihin vastaaviin sosiaali- ja terveydenhuollon tilanteisiin). Näissä asiakkaan tarkoituksenmukaisuuden vuoksi tulisi voida maksaa vain kalliimman ja perustason erotus, kuten tehdään apuvälineiden osalta, eikä tulisi edellyttää eri palvelukerran toteutusta, esim. uutta erillistä leikkausta, tai toista erillistä terapiakäyntiä, kuntoutusta tai muuta palvelua, joka luontevasti kytkettävissä samaan kontekstiin.

FA yhtyy mm. EK:n arvioihin palvelujen saatavuuden kohentumisesta sekä tarkoituksenmukaisen kilpailutilanteen synnystä erilaisten palveluntuottajien välille.

11b. Onko maakunnan liikelaitoksella 24 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyjen rajausten perusteella edellytykset turvata riittävät palvelut kustannustehokkaalla tavalla?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

FA yhtyy EK:n näkemyksiin.

EK näkee valinnanvapauden keinona kohentaa palvelujen saatavuutta, laatua, vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta. Siksi valinnanvapauslainsäädännön lähtökohtana tulee olla se, että asiakkaan mahdollisuus valita (palvelutarpeen arvioinnin jälkeen) palvelun tuottaja tulee olla mahdollisimman laaja. Sen rajoittaminen on tarkoituksenmukaista vain silloin, kun valinnanvapaus aiheuttaisi sen tuomia hyötyjä suurempia haittoja.

Pykälän 2 momentti antaisi maakunnalle mahdollisuuden rajata asiakassetelillä tapahtuvaa valinnanvapautta muun muassa sillä perusteella, että se on välttämätöntä palvelukokonaisuuksien toimivuuden näkökulmasta. Toisin kuin kustannustehokkaan järjestämisen näkökulma, lakiluonnos jättää palvelukokonaisuuksien toimivuuden sisällön kokonaan auki. Se voisi pahimmillaan tarkoittaa sitä, että maakunta voisi niin halutessaan tätä epämääräistä ja tulkinnanvaraista perustetta käyttäen rajoittaa asiakassetelin käyttöä suurestikin esimerkiksi oman tuotannon suojaamiseksi. Riski tähän on ilmeinen, sillä kunnat ovat päättäneet hyödyntää vain hyvin vähän (11 miljoonaa euron arvosta vuonna 2015) palvelusetelilainsäädäntöä, joka antaa asiakkaille mahdollisuuden valita palvelun tuottaja kunnan tekemän tarveharkinnan jälkeen.

Maakuntien liiallisen harkintavallan seurauksena voisi olla myös se, että maakuntien asukkaat olisivat suurestikin erilaisessa asemassa asiakassetelipalveluissa. Peruslaissakin todetun yhdenvertaisuuden näkökulmasta on siksi perusteltua rajoittaa maakunnan päätäntävaltaa. FA asettuu EK:n kanssa samoille linjoille siinä, että palvelukokonaisuuksien toimivuutta koskevasta edellytyksestä tulee luopua tai se tulee määritellä riittävän tarkkarajaiseksi lainsäädännössä.

11c. Onko lakiluonnoksen 24 §:n sääntely riittävä erikoissairaanhoidon valtakunnallisen ja alueellisen palvelujärjestelmän turvaamisen näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

FA yhtyy EK:n näkemyksiin ja korostaa kansalaisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia saada asiakasseteli.

Pykälän 5 momentissa todetaan, että maakunnan tulisi ottaa huomioon asiakaseteleistä päättäessään mm. maakunnan asukkaiden tarpeet. Koska ne eivät ole maakuntakohtaisia, kohta on syytä poistaa momentista.

Pykälän 5 momentissa todetaan myös, että maakunnan tulisi ottaa huomioon itse laatimansa palvelustrategia, kun se päättää asiakassetelien käytön laajuudesta. EK pitää tätä säännöstä tarpeettomana, koska se antaa maakunnilla mahdollisuuden omilla strategiavalinnoillaan kaventaa asiakassetelien käyttömahdollisuuksia.

11d. Ovatko asiakasseteliä koskevat säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

FA edelleen haluaa kiinnittää huomiota asiakassetelin käytön edistämiseen siten, että lisäpalvelujen ostamisen mahdollisuutta suhteessa julkiseen palveluun tarkennetaan (ks. kohta 11.a), jotta asiakas saa jouhevasti täydentää asiakassetelillä ostamaansa palvelua ilman tilanteen monimutkaistamista. Asiakkaan tulisi voida palveluntarjoajan ammattitaidolla yhteistyössä tehdä omaan tilanteeseensa sopivia ratkaisuja, joissa myös yksilölliset näkökohdat voidaan ottaa huomioon. Palvelutilanteissa palvelulupauksen avulla kansalaisen tulisi saada tietää, mistä vastaa yhteiskunta ja mikä on hänen omalla vastuullaan.

11e. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun toteuttamisen näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

FA on EK:n näkemysten kanssa samoilla linjoilla. Maakunnan mahdollisuus rajata asiakassetelien käyttöönottoa ottaen huomioon palvelukokonaisuuksien toimivuus, palvelujen kustannustehokas järjestäminen, asiakas- sekä potilasturvallisuus sekä lakisääteisistä tehtävistä suoriutumisen vaarantuminen voivat olla ohjaus- ja vaikutusmahdollisuuksina jopa liian laajat uudistuksen tavoitteisiin nähden.

FA pitää EK:n tavoin väitettä asiakassetelijärjestelmän vaarantavasta vaikutuksesta maakuntien edellytyksiin suoritua laissa säädettyjen tehtävien hoitamisesta (lähinnä

päivystyspalvelut) tai työvoiman laajamittaisesta siirtymisestä yksityisten tuottajien palvelukseen liioiteltuna. FA yhtyy EK:n huomioon terveydenhuollon ammattihenkilöstön oikeuteen hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä ja katsoo, ettei asiakassetelijärjestelmän tuottajien saamat korvaukset huomioon ottaen muodosta tosiasiallista uhkaa maakunnille asetettavien velvoitteiden täyttämiseen.

12. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

a.	kyllä
b.	kyllä pääosin
c.	ei pääosin
d.	ei
e.	ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

FA pitää tärkeänä valinnanvapautta ja asiakkaan itsemääräämisoikeutta tukevana tekijänä henkilökohtaisen budjetin käyttöönoton. Lakiesityksen erityisenä vahvuutena on tuoda valinnanvapauden mahdollisuuksia juuri mm. erityisryhmille, kuten ikääntyneille ja vammaisille henkilöille, joille nyt ollaan suomassa lain avulla mahdollisuus valtakunnallisesti saada henkilökohtainen budjetti, kun maakunnat veloitetaan sitä näille asiakasryhmille tarjoamaan.

Maakunnan liikelaitos vastaa asiakkaan sote-palvelujen tarpeen arvioinnista ja tekee päätöksen henkilökohtaisesta budjetista sen jälkeen, kun asiakkaalle on tehty palvelujen tarpeen arviointi. FA haluaa kiinnittää jatkossa huomiota maakunnan arvioinnin tekemiseen ja niihin kriteereihin, joiden perusteella henkilökohtainen budjetti tulisi myöntää: kriteerien tulisi olla yhteneviä ja läpinäkyviä eri maakuntien alueella asiakkaan aseman ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Palvelulupausta tältä osin tulisi tarkentaa niin, että kansalaisilla voisi olla selkeä näkemys siitä, milloin nämä kriteerit täyttyvät ja mitä hän yhteiskunnalta tässä tilanteessa saa.

Säännökset antavat asiakkaalle hyvät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen. On huolehdittava siitä, että henkilökohtaisen budjetin käyttömahdollisuutta tarjotaan aktiivisesti ja että maakunta huolehtii 30 §:n velvoitteiden mukaisesti asiakkaan perusteellisesta neuvonnasta ja ohjauksesta palvelujen suunnittelussa.

13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin asiakkaan neuvonnasta ja ohjauksesta sekä palvelutarpeen arvioinnista. Lisäksi lakiluonnoksen 5 §:ssä säädettäisiin asiakkaalle tehtävästä yhdestä asiakassuunnitelmasta. Turvaavatko säännökset riittävän hyvin asiakkaan oikeudet sekä palvelujen toteuttamisen asiakkaan tarpeita vastaavasti?

a.	kyllä
b.	kyllä pääosin
c.	ei pääosin
d.	ei

e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

FA:n mukaan asiakkaan neuvonta ja ohjaus ovat tärkeä osa valinnanvapauden tukemista. Myös tuetun päätöksenteon huomioiminen olisi edelleen tärkeää valinnanvapauden toteutumisen ja tavoitteiden kannalta.

Uudistus vaikuttaa myös FA:n jäseninä oleviin työeläkeyhtiöihin. Uudistuksen osaksi on valmisteltu ehdotus yksityisen ja kuntien ja maakuntien työeläkejärjestelmien välisestä siirtymäajan järjestelystä, mikäli uudistuksen myötä suurempi osa sosiaali- ja terveyspalvelujen tuotannosta siirtyy yksityisille yrityksille. Ehdotuksen pääsisältö on, että siirtymäajalla vuoteen 2025 saakka työntekijän vaihtaessa eläkejärjestelmää, vastaanottava eläkejärjestelmä palauttaisi osan työntekijän eläkemaksusta aiemmalle eläkejärjestelmälle.

Käynnissä on suurempi yksityisen ja julkisen kuntien ja maakuntien eläkejärjestelmän erillisyyttä ja muutostarpeita koskeva työ. On huolehdittava, etteivät sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen myötä eläkejärjestelmään mahdollisesti tehtävät muutokset aiheuta epätoivottuja vaikutuksia työeläkejärjestelmään. Työssä on varmistettava työeläkejärjestelmämme keskeiset periaatteet vakuutuksesta ja hajautetusta mallista. Mikäli päädyttäisiin tilanteeseen, jossa eläkejärjestelmät yhdistetään, toimijoilla täytyy olla samat säännöt.

18. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot:

FA yhtyy ETLA:n arvioihin uudistuksen vaikutusten arvioimisesta: uudistusta ei voi arvioida kattavasti tietämättä sitä, miten maakunnat tulevat käyttämään laajaa päätösvaltaansa palvelujen järjestämisessä ja tuottajien palkitsemisessa. ETLA:n näkemyksen mukaan tiedossa olevilta osin vaikutusarviot ovat riittävän oikeita.

19. Miten arvioisitte uudistuksen vaikuttavan oman organisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Uudistus vaikuttaa myös FA:n jäseninä oleviin työeläkeyhtiöihin. Uudistuksen osaksi on valmisteltu ehdotus yksityisen ja kuntien ja maakuntien työeläkejärjestelmien välisestä siirtymäajan järjestelystä, mikäli uudistuksen myötä suurempi osa sosiaali- ja terveyspalvelujen tuotannosta siirtyy yksityisille yrityksille. Ehdotuksen pääsisältö on, että siirtymäajalla vuoteen 2025 saakka työntekijän vaihtaessa eläkejärjestelmää, vastaanottava eläkejärjestelmä palauttaisi osan työntekijän eläkemaksusta aiemmalle eläkejärjestelmälle.

Käynnissä on suurempi yksityisen ja julkisen kuntien ja maakuntien eläkejärjestelmän erillisyyttä ja muutostarpeita koskeva työ. On huolehdittava, etteivät sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen myötä eläkejärjestelmään mahdollisesti tehtävät muutokset aiheuta epätoivottuja vaikutuksia työeläkejärjestelmään. Työssä on varmistettava työeläkejärjestelmämme keskeiset periaatteet vakuutuksesta ja hajautetusta mallista. Mikäli päädyttäisiin tilanteeseen, jossa eläkejärjestelmät yhdistetään, toimijoilla täytyy olla samat säännöt.

Sosiaali- ja terveydenhuollon-tuotantoon syntyy paljon mahdollisuuksia yksityisen palvelumarkkinan muodostumiselle. Sote-uudistuksen eräänä ideana on ollut lisätä mahdollisuuksia yksityisen varautumisen hyödyntämistä palvelujen rahoituksessa. Tämä edellyttää kuitenkin palvelulupauksen täsmentämistä. Kansalaisen tulisi saada tietää, mistä osasta hänen sosiaali- ja terveystalvuluistaan vastaa yhteiskunta ja mikä on hänen omalla vastuullaan.

20. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta

Yhteiskunnan kustantamia palveluja tulee voida täydentää itse maksetuilla lisäpalveluilla. Oman rahoituksen osuuden ei tulisi pienentää julkisen rahoituksen määrää yksilötasolla. Lisäpalvelujen kytkentä osaksi riittävän hyvää, palvelulupauksessa määriteltyä sote-palvelua, tulee olla luontevaa ja voida toteuttaa tarkoituksenmukaisella tavalla.